

KỸ NĂNG MỀM ĐỐI VỚI SINH VIÊN NGÀNH THÔNG TIN - THƯ VIỆN

ThS. Bùi Thanh Thủy*

MỞ ĐẦU

Ngày nay, hầu hết các nhà tuyển dụng đều yêu cầu nhân viên của mình ngoài trình độ học vấn, kinh nghiệm và thành thạo về chuyên môn - có thể gọi là kỹ năng cứng - thì cần phải có những kỹ năng mềm phù hợp với công việc. Kỹ năng mềm (Soft skills) "là thuật ngữ dùng để chỉ các kỹ năng quan trọng trong cuộc sống con người như: kỹ năng sống, giao tiếp, lãnh đạo, làm việc theo nhóm, kỹ năng quản lý thời gian, thư giãn, vượt qua khủng hoảng, sáng tạo và đổi mới... ". Nói cách khác, kỹ năng mềm "không thể sờ nắm, không phải là kỹ năng cá tính đặc biệt mà phụ thuộc chủ yếu vào cá tính của từng người." [1]. Có thể liệt kê tới 25 kỹ năng mềm mà con người cần có. Trong môi trường đại học, một số kỹ năng thường được ưu tiên rèn luyện nhiều hơn là kỹ năng học và tự học, kỹ năng thuyết trình và kỹ năng làm việc nhóm. Đối với cử nhân ngành Thông tin - Thư viện thì ngoài kiến thức chuyên môn, việc được trang bị các kỹ năng trên là điều hết sức cần thiết để có thể đáp ứng tốt nhu cầu của xã hội.

* Giảng viên Khoa Thông tin - Thư viện, Trường ĐHKHXH&NV, ĐHQGHN.

1. Thực trạng một số kỹ năng mềm của sinh viên ngành Thông tin - Thư viện hiện nay

1.1. Kỹ năng học và tự học

Kỹ năng học và tự học có thể hiểu là kỹ năng cung cấp cho người học phương pháp học tích cực đem lại cho người học sự khai phá tối đa kiến thức. Kỹ năng tự học không chỉ quan trọng trong quãng thời gian ngồi trên ghế nhà trường, mà nó cần thiết cho suốt thời gian lao động của cả đời người. Trong thời đại bùng nổ thông tin hiện nay, khi mà các thông tin được sản xuất với cấp số nhân và con người có thể tiếp cận với thông tin từ rất nhiều nguồn khác nhau thì việc giảng viên cố gắng cung cấp đầy đủ thông tin cho người học đã trở nên vô ích. Chính vì vậy, trang bị kỹ năng học và tự học giúp cho sinh viên cũng có nghĩa là giúp họ có thể làm chủ được khả năng tiếp nhận và xử lý thông tin, biến tri thức của nhân loại thành tri thức của cá nhân.

Có thể nói kỹ năng học tập của sinh viên ngành Thông tin - Thư viện hiện nay vẫn còn yếu. Nhiều sinh viên chưa có tâm thế chủ động trong việc tiếp cận tri thức. Điều này thể hiện ở việc sinh viên quá lệ thuộc vào giảng viên. Họ cố gắng ghi chép hết tất cả những gì giảng viên thuyết trình trên lớp cả khi chưa hiểu vấn đề. Với nhóm sinh viên này thì họ cho rằng càng ghi chép được càng nhiều thì càng tốt. Chính vì vậy, những gì giảng viên nói với họ đều là đúng đắn và sự chấp nhận này làm nảy sinh ra một vấn đề khác là lười tư duy. Những sinh viên này gần như rất ít khi đặt ra câu hỏi "tại sao" cho các vấn đề mà giảng viên trình bày. Sự tiếp nhận bài học thụ động này làm cho sinh viên không nắm rõ được nội dung bài giảng cũng như làm giảm khả năng tư duy và tính sáng tạo của họ.

Hệ quả kéo theo của việc lười tư duy là sinh viên không có những ý tưởng để trao đổi. Tuy nhiên, điều đáng nói là vẫn có

nhiều sinh viên mặc dù hiểu bài, có vấn đề cần thắc mắc nhưng lại không đủ tự tin để chất vấn lại giảng viên. Điều này xuất phát từ tâm lý e ngại của sinh viên. Họ sợ sẽ bị chê cười vì không hiểu vấn đề. Việc không vượt qua được vấn đề về tâm lý này cũng chính là rào cản trong việc tiếp cận với những tri thức mới của sinh viên. Một nguyên nhân khác có thể kể đến là từ phía giảng viên: một số giảng viên có thái độ chưa thật thoải mái khi trả lời các câu hỏi của sinh viên và điều này làm cho họ nghĩ giảng viên không hài lòng khi sinh viên có các phản ứng.

Bên cạnh đó, nhiều sinh viên thụ động trong việc đi tìm và đọc tài liệu. Họ trông chờ việc đó vào giảng viên và rất ít khi chủ động tìm tài liệu liên quan đến bài học ngoài các tài liệu giảng viên cung cấp. Thực tế này làm cho các giảng viên cho rằng nếu họ tìm và đọc những tài liệu mà giảng viên cung cấp cũng là đã được coi là điều đáng mừng. Tuy nhiên, nếu sinh viên không có kỹ năng chủ động tìm kiếm thông tin phục vụ cho học tập và công việc sau này thì họ sẽ nhanh chóng bị tụt hậu. Ngoài ra, đa phần sinh viên chưa biết cách lựa chọn tài liệu cũng như cách lọc các thông tin từ các nguồn khác nhau.

Chưa có kỹ năng học tập tốt cũng thể hiện ở việc nhiều sinh viên chưa lập và thực hiện kế hoạch học tập tốt. Thay vì việc học tập thường xuyên thì họ tập trung vào việc học tập ở cuối kỳ để vượt qua các kỳ thi. Và như vậy, vô hình chung dẫn đến tâm lý: học để thi chứ không phải học để "hiểu biết". Chính vì vậy, đây là một trong những nguyên nhân mà nhiều sinh viên khi tốt nghiệp ra trường với tấm bằng xếp loại giỏi nhưng vẫn rất khó khăn trong việc tìm kiếm việc làm.

1.2 Kỹ năng thuyết trình

Thuyết trình là việc trình bày rõ ràng một vấn đề trước nhiều người. Có thể nói đây là một trong những kỹ năng cần thiết đối

với mỗi cá nhân trong cuộc sống. Kỹ năng này càng trở nên hữu dụng đối với những cử nhân khi họ phải tham dự các buổi phỏng vấn tìm việc.

Trong những năm gần đây, kỹ năng thuyết trình của sinh viên ngành Thông tin - Thư viện tại Trường ĐHKH XH&NV, ĐHQGHN được cải thiện đáng kể. Điều này thể hiện rõ nét qua việc nhiều sinh viên đã tự tin và đạt kết quả tốt khi tham dự các kỳ thi vấn đáp hết môn học. Kỹ năng thuyết trình của các bạn sinh viên cũng thể hiện tốt qua các buổi thuyết trình trên lớp, các buổi báo cáo khoa học và cao hơn là các buổi bảo vệ khóa luận. Ngoài việc biết cách thiết kế các trình diễn trên power point đẹp, nhiều sinh viên tỏ ra rất tự tin khi thuyết trình cũng như trả lời và trao đổi với các câu hỏi phản biện mà hội đồng khoa học đưa ra.

Tuy nhiên, bên cạnh đó vẫn còn nhiều sinh viên gặp khó khăn đối với kỹ năng này. Họ thường không diễn đạt được ý kiến của mình một cách trôi chảy cũng như có những cử chỉ không hợp lý trước đám đông. Thậm chí có những sinh viên mặc dù đã chuẩn bị rất kỹ nội dung thuyết trình nhưng khi đứng trước tập thể đông người lại không thuyết trình được. Nguyên nhân chủ yếu của việc không có được kỹ năng này là do không được rèn luyện thường xuyên. Điều này xuất phát từ cả phía người dạy và người học. Về phía người dạy, một số giảng viên chưa áp dụng các phương pháp giảng dạy tích cực, quá thiên về phương pháp giảng dạy thầy giảng trò ghi, ít tạo cơ hội cho sinh viên trình bày quan điểm của mình. Hoặc có những giảng viên cũng khuyến khích sinh viên thuyết trình nhưng không chú trọng nhiều đến việc chỉnh sửa kỹ năng này cho sinh viên nên hiệu quả đạt được chưa cao. Từ phía sinh viên, có thể nhận thấy bản thân nhiều sinh viên còn thụ động, chưa mạnh dạn tận dụng mọi cơ hội để có thể cải thiện kỹ năng thuyết trình. Ví dụ, khi thuyết trình bài tập nhóm thường chỉ có từ 1-2 sinh viên trong nhóm đảm nhận nhiệm

vụ thuyết trình. Những sinh viên còn lại thường có tâm lý e ngại và tâm lý “sợ sai”, sợ mọi người chế nhạo nên không tham gia thuyết trình.

1.3 Kỹ năng làm việc nhóm

Kỹ năng làm việc nhóm có thể hiểu là một nhóm người cùng nhau làm việc, hay sâu hơn một chút, là đoàn kết để cùng đạt được một mục tiêu nào đó. Đây là một trong những kỹ năng rất tổng quát, bao gồm nhiều kỹ năng khác như kỹ năng giao tiếp, kỹ năng hiểu con người, kỹ năng nhận thức bản thân và cả kỹ năng làm việc độc lập. Kỹ năng này giúp cho mọi thành viên sẽ đồng lòng hướng tới mục tiêu và dốc sức cho thành công chung của tập thể khi họ cùng xác định phương hướng và vạch ra phương pháp đạt được chúng. Khi cùng giải quyết vấn đề, các thành viên sẽ học hỏi được lẫn nhau trong cách xử lý mọi nhiệm vụ. Bên cạnh đó, kỹ năng này cũng giúp các thành viên thể hiện được mọi tiềm năng, tạo sự thân thiện giữa các thành viên và giúp phát huy khả năng phối hợp những bộ óc sáng tạo để đưa ra các quyết định đúng đắn.

Kỹ năng này được các giảng viên của Khoa rất chú trọng. Hầu như môn học nào sinh viên cũng phải thực hiện các bài tập nhóm. Có thể nói hầu hết sinh viên năm thứ 3 trở đi đã quen với việc hàng tuần đều phải cùng làm việc với nhau và thực hiện các bài tập nhóm. Thông qua các hoạt động nhóm này, sinh viên đã đạt được phần nào kỹ năng làm việc nhóm. Mặc dù cơ hội để sinh viên thực tập nhiều nhưng vẫn còn nhiều sinh viên có kỹ năng này chưa tốt. Một số nguyên nhân có thể kể tới như: do học theo tín chỉ nên mỗi sinh viên có thời khóa biểu khác nhau dẫn đến việc sắp xếp thời gian làm việc nhóm khó khăn; một số sinh viên ở xa nên cũng khó khăn trong việc đi lại để làm việc nhóm. Tuy nhiên, nguyên nhân chủ yếu là do tinh thần làm việc của mỗi thành viên trong nhóm. Nhiều sinh viên chưa có ý thức tích cực

khi tham gia thực hiện bài tập nhóm, ý lại vào các bạn khác trong nhóm. Một số thành viên trong nhóm cảm thấy mình chưa hòa nhập được với nhóm nhưng cũng chưa cố gắng để cải thiện tình trạng này. Một số lại nghĩ rằng mình làm không tốt bằng những người khác nên để người khác làm thì tốt hơn. Một số bạn chưa coi trọng các thành viên còn lại, và cho rằng những người còn lại không đóng góp được gì cho bài tập và chấp nhận chuyện làm thay cho những người khác... Bên cạnh đó, các giảng viên thường chấp nhận kết quả mà chưa quan tâm nhiều tới kết quả này có thực sự là kết quả làm việc của toàn thể các thành viên trong nhóm hay không.

2. Những hoạt động mà Khoa Thông tin - Thư viện đã thực hiện để trang bị kỹ năng mềm cho sinh viên

Nhận thức được tầm quan trọng kỹ năng mềm, Khoa Thông tin - Thư viện đã có những hoạt động tích cực hướng tới việc nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên. Hàng năm, Khoa thường chỉ đạo Đoàn thanh niên kết hợp với Hội sinh viên tổ chức các buổi hướng dẫn sinh viên năm thứ nhất về phương pháp học tập tích cực trong môi trường đại học. Hoạt động này đã giúp cho các sinh viên có thể thích ứng nhanh chóng với phương pháp học tập mới. Bên cạnh đó, chi đoàn cán bộ của Khoa cũng thường xuyên có các hoạt động giúp sinh viên nâng cao các kỹ năng mềm như có các buổi hướng dẫn sinh viên thuyết trình trước đám đông, cách thức làm việc nhóm, cách thức soạn power point cho các buổi thuyết trình khác nhau...

Có thể nói nghiên cứu khoa học là một trong những phương pháp rất tốt trong việc nâng cao trình độ chuyên môn và kỹ năng mềm cho sinh viên. Khi làm nghiên cứu khoa học, sinh viên phải thâm nhập thực tế, rèn luyện cách viết cũng như cách thuyết trình kết quả nghiên cứu của mình. Nhà trường và Khoa luôn khuyến

khích và tạo điều kiện cho sinh viên thực hiện các nghiên cứu khoa học. Các sinh viên thực hiện đề tài nghiên cứu khoa học đều có cơ hội được trình bày trước hội đồng khoa học và tập thể sinh viên. Việc này giúp cho ngoài việc nâng cao kiến thức chuyên môn còn giúp cho sinh viên nâng cao kỹ năng tư duy và sự tự tin của bản thân.

Để thực hiện tốt hơn công tác đào tạo, Khoa Thông tin – Thư viện còn chú trọng tới công tác nhận phản hồi từ phía nhà tuyển dụng. Nội dung phản hồi không chỉ đề cập tới việc trang bị kiến thức chuyên môn mà còn đề cập tới cả trang bị kỹ năng mềm cho sinh viên. Khoa đã cố gắng thu nhận thông tin phản hồi dưới nhiều hình thức. Một trong những kênh thông tin thường xuyên là các đợt thực tập hàng năm của sinh viên. Thông qua các đợt gửi sinh viên đến thực tập tại các cơ sở, các giảng viên hướng dẫn các đoàn đều ghi nhận lại những phản hồi từ phía các đơn vị và gửi tới Ban chủ nhiệm Khoa. Bên cạnh đó, Khoa cũng thường xuyên tổ chức các hội thảo có nội dung đánh giá về chất lượng đào tạo nhân lực của Khoa từ phía các nhà tuyển dụng. Tất cả những phản hồi này đều được Khoa xem xét, từ đó có những điều chỉnh phù hợp với nhu cầu thực tế.

Về phía các giảng viên, mỗi giảng viên trong Khoa đều đã và đang thực hiện các phương thức giảng dạy tích cực, chú trọng việc làm bài tập nhóm, thuyết trình nhằm nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên. Ngoài việc trau dồi trình độ, các giảng viên cũng học hỏi lẫn nhau thông qua việc tham dự giờ giảng. Việc tham dự giờ giảng thực tế giữa các giảng viên là việc làm thường xuyên. Đặc biệt, trong năm học 2010 – 2011, theo sự chỉ đạo của Trường và Khoa, tất cả các giảng viên đã dự giờ giảng lẫn nhau. Sau khi dự giờ giảng, các bộ môn đã tổ chức tổng kết, rút kinh nghiệm về chuyên môn và phương pháp giảng dạy cho từng giảng viên nhằm nâng cao hơn nữa trình độ cho mỗi cán bộ. Ngoài ra, Chi

đoàn Cán bộ cũng thường xuyên tổ chức các buổi sinh hoạt chuyên môn, tạo môi trường cho các giảng viên trao đổi về kỹ năng giảng dạy nhằm nâng cao hơn nữa hiệu quả hoạt động cải thiện các kỹ năng mềm cho sinh viên.

3. Một số giải pháp để nâng cao các kỹ năng mềm cho sinh viên Khoa Thông tin - Thư viện

Mặc dù đã có những bước chuyển biến mạnh về chất lượng của nguồn nhân lực, tuy nhiên trước yêu cầu của ngày càng cao của xã hội, song cần phải quan tâm hơn nữa tới việc nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên. Để thực hiện tốt công tác này cần có sự phối hợp của nhiều phía.

+ Về phía Nhà trường và Khoa:

- Cần khuyến khích giảng viên trong việc nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên hơn nữa. Coi việc đạt được kỹ năng mềm như là một hình thức đánh giá của sinh viên đối với giảng viên.

- Tạo điều kiện cho các giảng viên tham gia các buổi học về kỹ năng mềm. Chỉ khi hiểu biết sâu về vấn đề đó thì giảng viên mới có thể đưa ra được những phương pháp phù hợp với từng bài giảng chuyên môn để nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên.

- Tổ chức những buổi tập huấn để giúp sinh viên nắm bắt những vấn đề cơ bản về kỹ năng mềm. Việc tập huấn này nên được thực hiện hàng năm cho sinh viên năm thứ nhất để giúp họ trước hết thấy được tầm quan trọng của việc phải có được kỹ năng mềm. Từ đây, họ sẽ tận dụng được tối đa các cơ hội để rèn luyện kỹ năng mềm trong thời gian học tập tại trường đại học.

- Bên cạnh việc tiếp tục duy trì việc nhận phản hồi từ các nhà tuyển dụng Khoa cũng cần mở thêm những kênh thông tin chính thức khác. Ví dụ, hàng năm Khoa có thể chủ động gửi những tiêu

chí đánh giá về chất lượng nhân lực của Khoa tới cho các cơ quan nhận sinh viên thực tập hoặc những cơ quan mới tiếp nhận sinh viên của Khoa mới ra trường và nhờ họ đánh giá. Nội dung phản hồi ngoài những đánh giá chuyên môn nên chú trọng đến các đánh giá về kỹ năng mềm của sinh viên, từ đó có những điều chỉnh đào tạo thích hợp với nhu cầu của xã hội.

+ Về phía giảng viên:

- Cần áp dụng phương pháp giảng dạy tích cực, lấy người học làm trung tâm, tạo nhiều cơ hội cho người học trình bày về vấn đề chuyên môn trước tập thể lớp. Cùng với việc tạo cơ hội, giảng viên cũng cần có những nhận xét cụ thể về kỹ năng mềm cho sinh viên. Ví dụ, sau mỗi buổi thuyết trình, giáo viên có thể góp ý cho sinh viên những điều họ chưa hoàn thiện: tiết tấu giọng nói, ngôn ngữ cơ thể, cách thể hiện slide....

- Cần hướng dẫn cho sinh viên cách thức tìm kiếm, xử lý và tiếp nhận thông tin. Sinh viên sẽ không cảm thấy thiếu thông tin và bị mất phương hướng khi tiếp cận với các nguồn thông tin khác nhau. Đây là kỹ năng quan trọng cần phải có để có được kỹ năng học và tự học tốt. Có thể nói, làm chủ được tri thức sẽ là động lực để giúp sinh viên tự tin và có nhiều cơ hội hơn trong việc cải thiện kỹ năng mềm.

- Cần có những phương pháp đánh giá đòi hỏi sinh viên phải có kỹ năng mềm. Ví dụ, để kiểm tra kỹ năng học và tự học của sinh viên, giảng viên cần sử dụng những câu hỏi mang tính tư duy cao. Hoặc giảng viên có thể đưa ra các tiêu chí về kỹ năng thuyết trình và bài tập nhóm khi đánh giá bài tập của sinh viên.

+ Về phía sinh viên:

- Mỗi sinh viên nên có tinh thần chủ động, tiếp nhận mọi cơ hội để nâng cao kỹ năng mềm cho bản thân. Sẽ rất khó khăn trong việc nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên nếu mỗi người không

tự nhận thức được tầm quan trọng cũng như mong muốn cải thiện kỹ năng mềm của bản thân.

- Chủ động tham gia các hoạt động của Đoàn Thanh niên và Hội Sinh viên. Khi tham gia các hoạt động này sinh viên sẽ được nâng cao về kỹ năng mềm, đặc biệt là kỹ năng làm việc nhóm và kỹ năng thuyết trình.

- Sinh viên phải tự đánh giá trung thực kỹ năng mềm của bản thân để biết được mình các kỹ năng mềm của mình đang ở mức độ nào và làm thế nào để có thể cải thiện mức độ đó.

KẾT LUẬN

Có thể nói kỹ năng mềm là điều kiện mà mỗi cử nhân TT-TV cần phải có. Nó cũng có thể được coi như một yếu tố để đánh giá chất lượng đào tạo của các cơ sở đào tạo. Nhận thức rõ vấn đề này, Khoa Thông tin – Thư viện đã và đang ngày càng quan tâm tới việc trang bị kỹ năng mềm cho sinh viên. Thực tế cho thấy các khóa sinh viên của Khoa ngày càng năng động và có kỹ năng mềm tốt hơn. Tuy nhiên, để đáp ứng tốt hơn nữa nhu cầu của xã hội thì vẫn còn nhiều việc mà Trường, Khoa và tập thể các giảng viên cần phải thực hiện trong việc nâng cao kỹ năng mềm cho sinh viên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <http://www.kynang.edu.vn/gioi-thieu/138-ky-nang-mem-ky-nang-thanh-cong.html>
2. <http://dantri.com.vn/c20/s202-347212/top-10-ky-nang-mem-de-song-hoc-tap-va-lam-viec-hieu-qua.htm>
3. <http://www.kynang.edu.vn/ky-nang-tu-hoc-hieu-qua/47-phuong-phap-power-cho-sinh-vien-nam-1.html>